

Skriftlige indlæg fra Det Økonomiske Råds medlemmer

På de følgende sider er gengivet skriftlige indlæg fra medlemmer af Det Økonomiske Råd. Følgende medlemmer har ønsket at give skriftlige bidrag:

Økonomiministeriet	312
Finansministeriet	314
Miljø- og Energiministeriet	316
Danmarks Nationalbank	317
Dansk Arbejdsgiverforening	319
Landsorganisationen i Danmark	321
Specialarbejderforbundet i Danmark	323
Dansk Industri	325
Håndværksrådet	326
Landbrugsraadet, Dansk Familie Landbrug og Danske Andelsselskaber	328
Det Danske Handelskammer	330
Dansk Handel & Service	332
Finansrådet	334
Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd	336
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd	339
De kommunale organisationer	340
Særlig sagkyndig, Ellen Andersen	341
Særlig sagkyndig, Niels Thygesen	342

Økonomiministeriet

Konjunkturbilledet i formandskabets rapport er i god overensstemmelse med regeringens vurdering i Økonomisk Oversigt, maj 2000. Det er også Formandskabets vurdering, at Pinsepakken har sikret, at en truende overophedning er undgået, og at der ikke er akutte behov for finanspolitiske stramninger.

Formandskabet tilskriver primært den store forbedring af betalingsbalancen i 1999 faldende investeringer. Den største del heraf skyldes imidlertid mindre lagerinvesteringer, som var høje i 1998. Omsvinget på betalingsbalancen fra underskud i 1998 til overskud i 1999 skal også ses på baggrund af den betydelige afdæmpning af stigningen i det private forbrug, den store forøgelse af den offentlige opsparing og den stærke vækst i eksporten.

Rapportens *euro-kapitel* er af overvejende teoretisk karakter og forholder sig kun i begrænset omfang til de praktiske og historiske erfaringer små, åbne økonomier har haft med forskellige valutakursregimer. Det er vores vurdering, at en fagligt forsvarlig analyse af "dansk valutapolitik ved en skillevej" ikke kan gennemføres uden at inddrage sådanne empiriske analyser, jf. "Danmark og euroen".

Formandsskabet vurderer ikke fordele og ulemper ved eurodeltagelse i forhold til den fastkurspolitik, som Danmark har ført siden 1982. Spørgsmålet blandes sammen med spørgsmålet om faste contra flydende valutakurser. Det er en skam. Dels fordi analysen bliver uklar, dels fordi analysen dermed ikke forholder sig til et helt centralt element i den aktuelle debat.

Rapportens analyser bekræfter, at der er direkte økonomiske fordele (effektivitetsgevinster i form af bortfald af vekselomkostninger, sikring mod valutakursrisiko, lavere rentespænd, større konkurrence mv.) ved at deltage i euroen sammenlignet med den nuværende fastkurspolitik. Formandsskabet angiver ikke hvilke omkostninger, der er ved at gå ind i euroen i forhold til den aktuelle fastkurspolitik - udover engangsomkostninger til omstilling. Størrelsen af såvel fordele som omkostninger kan diskuteres, men der kan ikke være tvivl om, at nettoresultatet er positivt.

Formandskabet vurderer imidlertid, at der er en omkostning for Danmark ved at give endeligt afkald på en selvstændig penge- og valutakurspolitik og diskuterer alternativet til fastkurspolitik/eurodeltagelse: Flydende valutakurs, hvor centralbanken styrer efter en inflationsmålsætning. Systemet praktiseres fx. i Sverige og Storbritanien. Formandskabet nævner fordelene ved at have flydende valutakurser, men går let hen over omkostningerne herved. Der ses ikke på det helt afgørende i den forbindelse, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt en fleksibel valutakurs stabiliserer den reale valutakurs og

dermed produktion og beskæftigelse. For små lande med stor udenrigshandel er det helt afgørende. For store økonomier som USA og euroområdet med beskeden udenrigshandel er det mindre vigtigt. Dette emne, der har været genstand for grundig behandling i andre rapporter, gås der imidlertid let hen over af formandskabet. Danmark har igennem mere end 18 år i opgange og nedgange ført fastkurspolitik og dermed reelt ikke ført egen selvstændig pengepolitik. Fastkurspolitikken har også efter rapportens vurdering været til gavn for dansk økonomi - også selv om rapporten konstaterer, at Danmark historisk har været noget ude af fase med kernen af eurolande. Analysen i "Danmark og euroen" tyder på, at Danmark med fastkurspolitikken har haft en mere stabil real valutakurs og mere stabil produktion og beskæftigelse.

I øvrigt bør der ikke tages for let på spørgsmålet om valutauro og de finansielle markeders reaktioner. I praksis er det vanskeligt at sikre en tilstrækkelig troværdig økonomisk politik. Formandskabet konstaterer da også, at det kan være vanskeligt at opnå sammetillid til, at der vil blive ført en stabilitetsorienteret lavinflationær økonomisk politik under flydende valutakurser. Og historisk har det jo ikke altid været sådan, at dansk økonomi var sundere end i landene omkring os.

Hvad angår finanspolitikken, gør formandskabet en del ud af ØMU-reglerne og udfordringen fra det stigende antal ældre. Det, der er afgørende for, om landene kan håndtere udfordringerne fra det stigende antal ældre, er, at landene fortsætter konsolideringen af deres offentlige budgetter og iværksætter de aftalte strukturreformer allerede nu. Formandskabet nævner slet ikke de gode danske erfaringer. ØMU-reglerne er ikke i strid med dette - men aktuelt en støtte herfor, hvilket f.eks. støttes af OECD i rapporten "EMU One Year on".

Formandskabet vurderer, at de finanspolitiske regler ikke er snærende for Danmark. Danmark er allerede omfattet af det tættere økonomisk-politiske samarbejde, herunder reglen om at undgå uforholdsmæssigt store budgetunderskud. Ved analysen af mulige saktioner ved eurolandtagelse er det i øvrigt bemærkelsesværdigt, at formandskabet ikke stærkere fremhæver, at Danmark uden for euroen skal leve med markedsreaktioner og stigende rentespænd, hvis budgetunderskuddet bliver for stort.

Formandskabet udtrykker bekymring for, at inflationen kan blive høj og varierende i euroområdet, selvom de ikke finder det overvejende sandsynligt. Forekomsten af kriser i fremtiden, herunder som følge af utilstrækkelig økonomisk-politisk indsats, kan selvfølgelig ikke udelukkes. Det centrale er imidlertid om valutakursinstrumentet er svaret på dette. Det analyseres ikke i rapporten, ligesom spørgsmålet om fordelene ved og indholdet af det økonomisk-politiske samarbejde i ØMU'en ikke vurderes nærmere. Dette uanset, at et af formålene med ØMU'en jo også er at undgå, at landenes økonomiske

politikker modarbejder hinanden, hvilket der jo har været en række eksempler på historisk.

Kapitlet om marginalisering understreger vigtigheden af en fortsat indsats for at realisere regeringens målæstning om et faldende antal erhvervsaktive på overførsler. Analyserne understøtter, at uddannelsesindsatsen for de kortest uddannede skal prioriteres højt samt behovet for at udbygge det rummelige arbejdsmarked.

Formandskabet har leveret et interessant bidrag til debatten om *sundhedssektoren*, ikke mindst analyserne af fordelingsaspekterne i relation til sygdom og sundhed. Dog kunne man efterlyse et lidt klarere bud fra Formandskabet på, om der er alternativer til øget skattefinansiering for at imødekomme den stærkt stigende efterspørgsel efter sundhedssektorens ydelser. Herunder nærmere analyse af formandskabets overvejelser om tillægsgforsikringer.

Finansministeriet

Formandskabet giver en afbalanceret vurdering af udsigterne for dansk økonomi og *de økonomisk-politiske* udfordringer. Der er god grund til at holde fast i finanspolitikken, både af hensyn til det kortsigtede konjunkturpres og for at nedbringe den offentlige gæld. Den største udfordring på kortere sigt er presset på arbejdsmarkedet.

På enkelte punkter er der grund til at anfægte fortolkningen af den økonomiske udvikling i de seneste år. For det første kan faldende investeringer ikke rimeligt udlægges som en helt dominerende årsag til forbedringen af betalingsbalancen. Ud over virkningerne af den økonomiske politik bør 1998 ses som et noget specielt år påvirket af konflikt, lave svine- og oliepriser, lageropbygning og en ekstraordinær lav rente. For det andet forekommer fortolkningen af Pinsepakken og huspriserne lidt bagvendt. Dansk økonomi havde ikke taget skade, hvis huspriserne var steget langsommere end det skete. I stedet bør man hæfte sig ved at dansk økonomi efter alt at dømmes var brændt sammen, hvis der ikke var bremsset op.

Rapportens *diskussion af ØMU'en* er fagligt svag. Den er teoretisk og forholder sig kun i ringe grad til de praktiske og historiske erfaringer med forskellige valutakursregimer. Rapporten kan ikke kritiseres for at springe den politiske betydning over. Det er forståeligt. Det kritisable er en mangelfuld og uklar analyse af *de økonomiske* aspekter.

Bort set fra administrative éngangsomkostninger er der ikke udpeget ulemper ved fuld deltagelse i ØMU'en sammenlignet med den faste kurs. Det bør derfor ikke betegnes som

usikkert, om der er økonomiske fordele ved deltagelse i forhold til en situation med fastkurspolitik, men størrelsen af fordelene kan naturligvis diskuteres.

Ved indførelsen af fastkurspolitikken for 18 år siden, afgav Danmark muligheden for at føre egen pengepolitik. Dette forhold kan derfor ikke indgå i afvejningen mellem fast kurs og euro. Formandskabet synes mere eller mindre direkte at anbefale et helt tredje regime, nemlig egen pengepolitik med inflationsstyring og flydende valutakurs – som Storbritannien og Sverige. I hvert fald fremlægges det som om den tilbagefaldsvej er stort set lige så god som fast kurs og deltagelse i euroen.

Det spørgsmål kunne godt have fortjent mere analyse end en konstatering af, at Sverige har haft lav og stabil inflation siden 1993. Hvor er analysen af erfaringerne for stabilitet i væksten? Af rentespænd og renteudsving? Af de store sving i den *effektive* valutakurs i små lande med egen pengepolitik og de tilknyttede konsekvenser for de udlandskonkurrerende erhverv?

Rapporten lægger stor vægt på de finanspolitiske sanktioner i ØMU'en, men uden at sammenligne med de eksisterende sanktioner i form af ændrede rentespænd uden for ØMU'en – som efter alt at dømmes er en hel del større. Det anføres i ØMU-kapitlet, at begrænsningen på de offentlige underskud kan være en hæmsko i forhold til en stigende ældrebyrde. ØMU-kriterierne er imidlertid ikke en hindring, men en støtte til, at landene i god tid forbereder sig på effekterne af de demografiske forskydninger ved at afdrage gælden – en politik, som Det Økonomiske Råd da også selv anbefaler i det indledende kapitel.

Rapporten diskuterer asymmetriske chok, men uden at vurdere om årsagerne nu i praksis også er de små forskelle i hvad landene producerer og hvem de handler med. De historiske eksempler tyder snarere på, at disse chok er skabt af enkeltlandenes egen politik og derfor er en udvikling, der kan ændres af bedre beslutninger – herunder en stabil valutakurs.

Kapitlet om *marginalisering* er grundigt, tænksomt og indeholder mange gode overvejelser, der må indgå i vurderingen af kommende initiativer, der kan nedbringe problemet. Det er rigtigt at sætte fokus på forebyggelse og initiativer, der er målrettet den enkeltes vilkår og behov.

En supplerende refleksion er, at betegnelsen ”udstødt” er et meget stærkt ord, som både i rapporten og i dele af den offentlige debat anvendes rigeligt flittigt. Fx betegner rapporten modtagere af overgangsydelse som udstødte, uanset at ordningen netop blev afskaffet, fordi der i høj grad var tilstrømning af personer, der i fravær af ordningen kunne være kommet i beskæftigelse.

I mange sammenhænge dækker sociale overførsler over samfundets hjælp til personer, der er ramt af sociale begivenheder. Det er langt fra alle sociale problemer, der er afledt af arbejdsmarkedet eller kan afhjælpes på arbejdsmarkedet. Men vi kan og skal gøre det klart bedre end hidtil. Meget er i gang og analysen kan bidrage til mere.

Sundhedssektoren beskrives i rapporten med rette som et kompliceret område med store udfordringer og ingen lette løsninger. Det overordnede langsigtede problem er efter alt at dømme hvordan en støt stigende efterspørgsel efter sundhedsydelse imødekommes uden en tilsvarende støt stigende beskatning med dertil hørende problemer for arbejdsudbuddet. Rapporten synes ikke helt at få hånd om de dilemmaer, det rejser.

En enkelt faglig kommentar må være at det måske havde været mere realistisk og relevant at analysere virkningerne af, at brugerbetaling finansierer et øget udbud af sundhedsydelser frem for en lavere skat.

Miljø- og Energiministeriet

Kommentarerne knytter sig til temaet om sundhed og velfærdsstaten. Miljø- og Energiministeriet er enig i det gennemgående budskab, at sundhed naturligvis er en opgave for velfærdsstaten, og at der foreligger en række styringsmæssige udfordringer indenfor området. Der kunne imidlertid i.f.t. diskussionsoplægget tilføjes en yderligere vinkel på temaet sundhed.

Hovedvægten ofte ligger på ”udbudssiden” af sundhedsområdet, hvormed forstås det offentlige udbud af sundhedsydelser, hvor der i lidt højere grad kunne være behov for også at analysere ”efterspørgselssiden”.

Den socio-økonomiske analyse, som er indeholdt i diskussionsoplægget, påviser betydelige sociale, uddannelses- og lokaliseringmæssige forskelle i sundhedstilstanden. Analysen går imidlertid ikke i dybden med de bagvedliggende variabler, som f.eks. rygning, alkoholmisbrug, arbejdsmiljø, det ydre miljø (f.eks. kemikalier, støj, luftforurening og stråling) der kan bidrage til at sige noget væsentligt om den menneskelige sundhedstilstand. Herudover ville et udbygget samarbejde på tværs af sektorer og faggrupper og mere aktiv og koordineret forebyggelse af livsstile relaterede sygdomme kunne dreje diskussionen i retning af helhedstænkning i forhold til ”efterspørgselssiden”.

Befolkningens almene sundhedstilstand er således ikke en konstant størrelse, men påvirkelig af en effektiv og koordineret offentlig indsats.

Det foreslås derfor, at Det Økonomiske Råd i et kommende temakapitel tager den danske befolknings sundhedstilstand og bud på en sammenhængende offentlig indsats i forhold hertil op til behandling.

Danmarks Nationalbank

Afsnittet om ØMU bringer en række synspunkter fra den økonomiske litteratur, men en samlet analyse er der ikke tale om. Specielt savnes en analyse af anvendelse af inflationsmålsætning for pengepolitikken i Danmark, da det fremstilles som et alternativ til fastkurspolitikken.

I det følgende er nævnt nogle af de punkter, hvor den økonomiske analyse i redegørelsen ikke forekommer fyldestgørende.

Rapporten behandler stort set ikke konsekvenserne af den fælles valuta for *markedsintegrationen*. Litteraturen peger imidlertid på, at anvendelsen af flere valutaer bremser handel og investeringer, jf. oversigten hos MacDonald (2000). På baggrund af en række empiriske undersøgelser er konklusionen, at fluktuationerne i valutakurserne i Europa har haft signifikant negative effekter på handel og investeringsomfang, så der vil være vedvarende velfærdsgevinster ved at fastlåse kurserne.

Hvad angår *finanspolitikken*, anfører man nok, at Danmark er omfattet af vækst- og stabilitetspagten bortset fra sanktionerne. Det er imidlertid som om, man sammenligner med en situation, hvor vi står helt udenfor.

Generelt glemmer formandskabet de positive virkninger af Maastricht-kriterierne, nemlig at flere landes meget store budgetunderskud er blevet afviklet, og samtidig er 3 pct. kriteriet næsten blevet et internationalt benchmark.

Der mangler en fremhævelse af, at de mange år med *fastkurspolitik* har vist, at vi - i lighed med fx Holland - har klaret os godt uden at have pengepolitikken til rådighed for stabiliseringspolitikken. Det er derfor irrelevant, om renten afviger fra den rente, som Taylor-reglen viser, når man andre virkemidler til rådighed. Dansk tilslutning til euroen vil repræsentere en naturlig fortsættelse af den fastkurspolitik, som gennem en lang årrække har tjent Danmark godt via en bedre og mere stabil udvikling i levestandarden end lande, der har haft et mere skiftende valutaregime.

Formandskabet anfører flydende kurs med *inflationsmålsætning* som alternativ til fastkurspolitik. Her undlader man at gøre opmærksom på, at overgang til inflationsmålsætning under pres vil medføre et betydeligt fald i valutakursen og rentestigninger som

i Sverige og Storbritannien i 1992/93. En meget ubehagelig situation for den indenlandske økonomi i en årrække. Side 119 anføres det fejlagtigt, at der var tale om en britisk forsøgsordning, da Storbritannien deltog i EMS-samarbejdet.

Det er ikke rigtigt, at man kan undgå betydelige udsving i valutakursen mellem valutaområder med samme troværdige inflationsmål. Det er udviklingen i Storbritannien det bedste eksempel på. Sterlingkursen har været ude af trit med de øvrige europæiske valutaer gennem en lang periode med deraf følgende negative konsekvenser for beskæftigelse og produktion i industrien og andre erhverv udsat for international konkurrence. I New Zealand har kraftige udsving i valutakursen ført til overvejelser om dannelse af en monetær union med Australien. Endelig overses det, at inflationen i Sverige har været mere volatil end i Danmark og hyppigt uden for målzonen, som ikke er tegnet ind på figuren side 118.

Buiter (2000) giver en vurdering af inflationsmål og flydende kurser på baggrund af de britiske erfaringer. Hovedsynspunktet er, at national pengepolitik med tilhørende valutakursfleksibilitet ikke kan skærme effektivt mod asymmetriske chok. Som følge af de internationale kapitalmarkeds størrelse bliver markedsbestemte valutakurser snarere en kilde til chok og ustabilitet. Denne analyse fra en internationalt anerkendt økonom, der har deltaget direkte i fastlæggelse af den britiske pengepolitik, er slet ikke omtalt i redegørelsen.

I modsætning til Storbritannien og Sverige er *den danske finansielle struktur* domineret af lange lån til fast rente via realkredit. Formandskabet har ikke inddraget betydningen heraf i deres vurdering, selv om der findes en del litteratur, fx Danmarks Nationalbank (1999) og Lyngesen (1999). Den finansielle struktur indebærer, at renteforhøjelser ikke påvirker de disponible indkomster synderligt. Renteændringerne i Danmark må derfor i udgangspunktet være større end i de nævnte lande med deraf følgende risiko for, at valutakursen vil bevæge sig uhensigtsmæssigt meget til skade for de virksomheder, der er udsat for international konkurrence. Reallønnen vil tilsvarende svinge mere.

Formandskabet konkluderer, at det er for tidligt at *vurdere ØMU'ens succes*. Men fortidens resultater er aldrig nogen garanti for fremtiden. Vi må i stedet konkret vurdere, om vi finder ØMU'en holdbar – og det gør vi i Nationalbanken.

Litteraturhenvisninger

Buiter, Willem H. (2000): Optimal currency areas: Why does the exchange rate regime matter? *CEPR Discussion Paper no. 2366*

Danmarks Nationalbank (1999): *Pengepolitik i Danmark*

Lyngesen, Hanne (1999): Pengepolitiske strategier i praksis. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*

MacDonald, Ronald (2000) The role of the exchange rate in economic growth. *National Bank of Belgium Research Series no.9*

Dansk Arbejdsgiverforening

De aktuelle økonomiske udsigter

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) er i store træk enige i Formandskabets beskrivelse af udsigterne for de kommende års udvikling i dansk økonomi.

At den danske omkostningsudvikling også i de kommende år ser ud til at løbe fra udlandets viser, at der er behov for fortsatte strukturforbedringer på arbejdsmarkedet. Udsigten til en – i bedste fald – stagnerende arbejdsstyrke – understreger dette.

De følgende bemærkninger vedrører diskussionsoplæggets kapitel om *Udstødning og marginalisering*.

Udstødning og marginalisering

DA finder grundlæggende, at Formandskabet har valgt et for snævert udgangspunkt for kapitlet om udstødning og marginalisering. Formandskabet anfører således, at *”den store udfordring i social- og arbejdsmarkedspolitikken er at sikre, at de enkelte personer kommer i de rette ordninger og tildeles de rette ydelser”*, og at *”det overordnede formål med at nedbringe omfanget af marginalisering og udstødning er at reducere de personlige og sociale omkostninger og dermed sikre en større livskvalitet for de berørte.”*

Det rigtige udgangspunkt for social- og arbejdsmarkedspolitikken bør være, at flest muligt får fat i det ordinære arbejdsmarked.

Udstødning fra arbejdsmarkedet kan ikke ses uafhængigt af et generøst dagpengesystem, parallelle indkomstoverførsler som efterløn og orlov og problemer med manglende rådighed og utilstrækkelig administration. Udstødning og marginalisering er således symptomer på svigt i den generelle arbejdsmarkedspolitik – og det er den indsatsen i første række skal rettes i mod.

Formandskabet har i tidligere rapporter behandlet disse emner mere dækkende.

Formandskabet synes i denne rapport næsten udelukkende at være optaget af særlige beskæftigelsesformer – herunder fleksjobs og skånejobs - for grupper, som enten har mistet arbejdsmarkedstilknytningen eller er i fare for det.

DA er i enig i, at både revaliderings- og aktiveringsindsatsen med fordel kan styrkes og arbejdsmarkedsrettes yderligere, så flere efter sygdom og perioder på kontanthjælp vender tilbage til arbejdsmarkedet. Disse instrumenter kan næppe stå alene.

Det er i den forbindelse en svaghed ved rapporten, at de samfunds økonomiske effekter af de forslag, som Formandskabet har valgt at sammenfatte under etiketten ”*det rummelige arbejdsmarked*”, ikke søges kortlagt og holdt op i mod de udfordringer, som arbejdsmarkedet stilles over for som følge af den demografiske udvikling og udviklingen i den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder.

Der gøres allerede i dag en stor indsats for at fastholde medarbejdere på arbejdspladserne. Mange medarbejdere bidrager til produktionen, selvom de ikke helt kan honorere arbejdsmarkedets krav om produktivitet og effektivitet. Det viser undersøgelser fra bl.a. SFI. Sådan er virkeligheden på arbejdspladserne, hvor arbejdsgivere og lønmodtagere samarbejder. Ud over de umiddelbare omkostnings- og konkurrenceevnetab ved den ”sociale beskatning”, som Formandskabet overvejer, vil nye beskæftigelsesskatter og –tilskud ødelægge dette samarbejde. Virksomhederne vil blive tvunget til at konvertere eksisterende uformelle skånejob til formelle skånejob med offentlig støtte.

Det er derfor perspektivløst, når Formandskabet truer med nye afgifter, hvis ikke der i de kommende år etableres et antal job på særlige vilkår, herunder stærkt subsidierede fleksjob.

Endelig er DA uforstående over for det billede af arbejdsmiljøet, som tegnes i rapporten og overfor Formandskabets forslag om en skat på arbejdsmiljøet.

Formandskabets gengiver analyser, som viser, at traditionelle arbejdsskader formentlig kun bidrager med en meget beskedent del af det samlede sygefravær og at næsten alle kommer tilbage til arbejdsmarkedet efter en arbejdsskade.

Hertil kommer, at private arbejdsgivere som følge af arbejdsgiverperioden på 2 uger sparer det offentlige for 6-7 milliarder kr. i sygedagpenge. Endelig betaler arbejdsgiverne præmier til eksisterende arbejdsskadesforsikringer på knap 2 mia. kr. årligt.

Det er langt mere end selv de højeste skøn for omkostningerne ved arbejdsmiljøbetings fravær fra arbejdsmarkedet.

DA finder således ikke, at der er sagligt belæg for Formandskabets forslag om en ny arbejdsmiljøskat.

Landsorganisationen i Danmark

LO kan tilslutte sig formandskabets vurdering af dansk økonomi og behovet for en afbalanceret økonomisk politik, der giver mulighed for fortsat fremgang i beskæftigelsen uden, at arbejdsmarkedet løber ind i alvorlige kapacitetsproblemer. LO er enig i, at en af de store udfordringer for dansk økonomi de kommende år er opretholdelse og vækst i arbejdsstyrken.

ØMU'en: Dansk valutapolitik ved en skillevej

Konklusionen i denne rapport om, at "der kun er små og usikre fordele og ulemper ved deltagelse" bygger for LO at se på et forkert grundlag.

For det første er konklusionen ikke helt i overensstemmelse med forårsrapporten fra 1997, hvoraf det fremgår på side 11, at "Hvis man mener, der er stor sandsynlighed for en stabil ØMU og lille risiko for fremtidige stød, der specifikt rammer den danske økonomi, bør Danmark set fra et økonomisk synspunkt (omvendt) ikke tøve med at gå med i ØMU'en fra starten".

For så vidt angår vurderingen af ØMU'ens holdbarhed konkluderes i den nuværende rapport, at "... det kan forekomme overvejende sandsynligt, at ØMU'en vil sikre lav og stabil inflation fremover...".

Diskussionsoplægget indeholder ikke en ny selvstændig analyse af risikoen for asymmetriske stød sammenlignet med analysen i rapporten fra foråret 1997. Den gamle analyse tog udgangspunkt i den historiske samvariation med Tyskland, som kun udgør 1/3 af euro-området. Det relevante er imidlertid den *fremtidige* samvariation med hele euro-området. Vedrørende det historiske forløb refereres foruden den gamle analyse fra 1997, Artis og Zhang (1998), mens nye beregninger fra OECD (1999), "EMU - Facts, Challenges and Policies", side 105, ikke gives.

Finlands lavkonjunktur i begyndelsen af 1990'erne nævnes som et eksempel på et asymmetrisk chok, som angiveligt skete ovenpå Sovjetunionens sammenbrud. Forskellige analyser, bl.a. fra OECD, viser imidlertid, at langt den største del af forklaringen på den finske lavkonjunktur skyldes interne finske forhold, herunder den førte økonomiske politik.

I 1997-rapporten skrev man, at "De politiske overvejelser kan være mindst ligeså tungtvejende (som de økonomiske)." Nu er man nået frem til at "ØMU'en er mere politik end økonomi". Det er en skærpelse, som LO ikke er enig i.

Kapitlets overskrift antyder, at man har et for snævert udgangspunkt for den rent økonomiske vurdering. Rent økonomisk handler deltagelse i euro-samarbejdet - ikke mindst på lang sigt - også om at få fuldt udbytte af de effektivitetsgevinster, som er en følge af det indre marked. Det får euro-landene.

Det hævdes, at effektivitetsgevinsterne i form af større prisgennemsigtighed, større konkurrence og lavere priser er forholdsvis beskedne. OECD's vurdering er, at de kan være større end gevinsterne ved lavere transaktionsomkostninger, jf. f.eks. OECD (1999), side 11. I betragtning af, at tidligere Råds-rapporter har peget på gevinsterne ved større konkurrence på produktmarkederne herhjemme, er det overraskende, at man underspiller fordelene ved større prisgennemsigtighed, hvis Danmark kommer med i euro-området.

Vurderingen af, at rentespændets betydning for samfundsøkonomi og beskæftigelse er "begrænset", skyldes, at man anvender SMEC-modellen til at evaluere effekterne. I Danmarks Statistiks officielle model, ADAM, er de kortsigtede virkninger på beskæftigelsen ca. det tredobbelte, idet en merrente på 1/2 pct.point koster omkring 17.000 arbejdspladser. Det er utilfredsstillende, at der ikke er foretaget alternative beregninger, bl.a. med ADAM, i denne analyse, når man andre steder i rapporten sammenligner de to modeller, jf. figur I.15 og boks I.1 om løndannelsen i makromodeller.

Ved vurderingen af de økonomiske fordele overses fuldstændig, at kravet til valutareserven reduceres i betragteligt omfang ved en overgang til euro'en. Valutareserven er placeret i kortfristede papirer med en lavere rente end f.eks. statsobligationer, og dermed vil deltagelse - også af denne vej - nedbringe den offentlige rentebyrde.

Det konstateres i boks II.1, at "EU-Traktaten forbyder budgetunderskud over 3 pct. af BNP". Det er forkert. I henhold til rådsforordning 1467/97 er det i sidste ende ECOFIN-Rådet, som bestemmer, om et land skal foretage deponering ved et uforholdsmæssigt stort underskud. Afgørelsen er således rent politisk. Det overses også, at den eventuelle bod, der måtte komme ved uforholdsmæssige store underskud, kan være væsentlig mindre, end den "straf", der alternativt ville komme fra de finansielle markeder i form af renteforhøjelser.

I rapportens afsnit II.5 rejses spørgsmålet, om der skal ske en koordineret indsats i arbejdsmarkedspolitikken i ØMU'en. Spørgsmålet er imidlertid uaktuelt, for en sådan koordination sker allerede i "Luxembourg-processen", som udmønter Amsterdam-Traktatens beskæftigelsesafsnit fra efteråret 1997. De beskæftigelsesretningslinier, man siden har vedtaget i EU, har bl.a. været baggrunden for den seneste fremrykning af aktiveringsindsatsen i Danmark. EU har netop besluttet, at samarbejdet om arbejdsmar-

kedspolitik, strukturpolitik og makroøkonomiske forhold skal koordineres af økonomi- og finansministrene, hvor euro-landene gennem deres formøder har særlig indflydelse.

Specialarbejderforbundet i Danmark

Kapitel III: Perspektiver for at undgå fremtidig marginalisering - uddannelsesmæssigt perspektiv

DØR-rapporten belyser omfanget af marginalisering og udstødning på arbejdsmarkedet og mulige årsager hertil både med baggrund i strukturerne på arbejdsmarkedet og individuelle årsager. Der skal ikke herske tvivl om, at vi i SiD ser med alvorlighed på, at det er stor opgave til stadighed at få nedbragt antallet af personer, der marginaliseres og udstødes på arbejdsmarkedet. Vi er helt enige i konklusionen om, at den gunstige situation for dansk økonomi er meget afhængig af, i hvilken udstrækning vi fortsat kan nedbringe arbejdsløsheden og forhindre marginalisering og udstødning.

I SiD er vi også af den opfattelse, at kvaliteten på samfundet kan måles på graden af lighed i samfundet og her betyder netop det at kunne få og fastholde et job overordentlig meget som en lighedsskabende faktor. Derfor understøtter vi med mange aktiviteter den aktive arbejdsmarkedspolitik og strategien om at få sikret flest mulige medlemmer - både unge og voksne - en erhvervsuddannelse. I fremtiden vil mulighederne for at få eller fastholde et job i endnu højere grad end nu være afhængig af, om man ved indgangen til arbejdsmarkedet har en grundlæggende uddannelse helst i form af en erhvervsuddannelse. At sørge for, at flest mulige har en god og bred uddannelse på det grundlæggende niveau, er måske den faktor, der laver det bedste værn mod arbejdsløshed. For samfundet betyder det, at der fortsat kan findes personer på arbejdsmarkedet, der har de nødvendige kvalifikationer. Det vil betyde en kontinuerlig hævelse af kvalifikationsniveauet, og det vil være med til at forhindre at ødelæggende flaskehalse opstår.

Når en solid uddannelsespolitik i forhold til de marginaliseringstruede - de ikke-faglærte beskæftigede og de ledige er af afgørende betydning, skyldes det, at livslang uddannelse bliver et vilkår alle virksomheder og medarbejdere skal indstille sig på nu og i fremtiden. Her er det nødvendigt, at lønmodtagerne har det nødvendige fundament at bygge en efteruddannelse op omkring. Det skyldes ikke mindst den hastige udvikling, der hele tiden foregår på arbejdsmarkedet med indførelse af ny teknologi, ændring af arbejdsorganisation og ændret produktion og produktionsmetoder. Det bliver i stigende omfang nødvendigt for alle lønmodtagere at kunne lære nyt og være modtagelig herfor.

Derfor er det vigtigt for os at fastholde, at tyngdepunktet i en fremadrettet strategi for at forhindre yderligere marginalisering og udstødning fra arbejdsmarkedet skal bygges op om at sikre, at flest mulige af de marginaliseringstruede sikres en grundlæggende

erhvervsuddannelse eller i det mindste en længerevarende arbejdsmarkedsuddannelse suppleret med en grundlæggende almen uddannelse.

I den forbindelse vil Specialarbejderforbundet allerede her i sommer tage initiativ til at foreslå, at reglen om, at korttidsledige kun kan få op til 6 ugers uddannelse med uddannelsesgodtgørelse, ændres til en ubegrænset adgang til at kunne deltage i efteruddannelse som ledig. Det er meget mere konstruktivt, at ledige bruger deres ledighedsperiode til at opkvalificere sig i end, at de går mere eller mindre passivt ledige. Der kan ikke satses tilstrækkeligt på at få styrket uddannelsesaktiviteten blandt de kortest uddannede.

Det vil i øvrigt kræve, at der tillige allerede i efteråret lægges linjerne for, hvorledes en systematisk uddannelsesplanlægning i virksomhederne, der skal omfatte alle medarbejderne, kan fremmes. Systematisk uddannelsesplanlægning skal være en naturlig del af virksomhedernes ledelsesansvar, og den bør etableres i et ligeværdigt samarbejde mellem medarbejderrepræsentanter (tillidsrepræsentanter) og ledelse.

Herudover bør opkvalificeringsstrategien i den aktive arbejdsmarkedspolitik fortsat udbygges, således at arbejdsstyrkens samlede kvalifikationsniveau hæves.

Kapitel IV: Sundhed - en opgave for velfærdsstaten

Ud over de nævnte målsætninger for sundhedssektoren (om at fremme sundhed m.m.) mener SiD, at der bør tilføjes to ekstra målsætninger:

- at udligne de store sociale uligheder i sundhed
- at fremme forskning i årsager til denne sociale ulighed i sundhed.
- større vægt på forebyggelse frem for behandling

Det er vigtigt at bruge resultaterne fra Arbejdsmiljøinstituttets undersøgelser, som viser, at det er arbejdsmiljøfaktorer, der kan forklare halvdelen af det forringede helbred blandt lønmodtagere. Disse arbejdsmiljøfaktorer spiller også ind omkring middellevetiden, specielt har indflydelse på tilrettelæggelsen af eget arbejde stor betydning for hjertekarsygdommene. En af årsagerne til den lave middellevetid synes at være, at Danmark har en meget høj procent af kvinderne på arbejdsmarkedet. Dette afspejler sig på en uheldig måde i kvindernes sygelighed - og i deres forbrugsvaner, herunder rygning. Men igen er det vigtigt at kigge tilbage i årsagskæden: det er personer i jobs med ringe indflydelse, som ryger mest.

Det er vigtigt at fastholde forskningen i arbejdsmiljøets betydning for sundheden. Dette kan bl.a. ske ved at styrke de arbejdsmedicinske klinikker.

Den anden halvdel af den sociale ulighed i sundhed handler mere generelt om levevilkårene lige fra graviditeten og fremefter. Derfor ser man naturligvis et øget forbrug blandt de svagest stillede: de er jo mere syge end de øvrige danskere.

De praktiserende læger bør medvirke mere ved arbejdsfastholdelse, d.v.s. ved diskussion af sygdomsårsag og eventuel beskæftigelse på særlige vilkår.

En måde at holde sundhedsudgifterne nede blandt den voksende ældrebefolkning vil være, at de kan få fleksible arbejdsvilkår i deres sidste år på arbejdsmarkedet. Herved spares mange sygdomsudgifter i deres alderdom.

Brugerbetaling burde styres, så det kun rammer dem, der har råd til det. Brugerbetaling kan risikere at øge den sociale ulighed i sundhed.

Fortsat udvikling af behandlingstilbuddene på de offentlige sygehuse bør ske efter en etisk, teknisk og offentlig vurdering af disse.

Egentlig bør det milliardstore forbrug til alternative behandlinger også indgå i dette afsnit: Det ville være hensigtsmæssigt at udvide undersøgelserne af, hvad der foregår i denne alternative sektor, og hvorledes det positivt kan påvirke befolkningens sundhed.

Dansk Industri

Formandskabets diskussionsoplæg vil, i hvert fald i pressens udlægning, først og fremmest blive husket for at konkludere, at fordelene ved ØMU-medlemskabet er *små og usikre*. Det er efter Dansk Industris opfattelse en undervurdering af fordelene for Danmark og dansk erhvervsliv.

Deltagelse i euroen vil efter Dansk Industris vurdering gavne danske virksomheder, og især de mange mindre og mellemstore virksomheder, der handler med lande i Euroområdet. Står Danmark efter den 28. september derimod uden for euroen, vil disse virksomheder fortsat stå over for konkurrenceforvridende ekstraomkostninger – i form af transaktionsomkostninger, valutakursusikkerhed og højere rente. Det er i høj grad *sikre* ulemper, som virksomhederne ikke finder *små*.

Valutausikkerheden ved at stå uden for euroen er ubehagelig for vores medlemskreds, fordi virksomhederne og deres ansatte ikke kun skal koncentrere sig om det de er allerbedst til, nemlig at producere, sælge mv., men også om at sikre sig imod evt. valutakurssvingninger. Derfor ønsker vores medlemskreds, at Danmark tilslutter sig ØMU'en.

Formandskabet anfører det som en omkostning ved dansk tilslutning til euroen, at vi ”definitivt må give afkald på en selvstændig penge- og valutakurspolitik”.

Efter Dansk Industris opfattelse holder dette teoretiske argument ikke i virkelighedens verden. Danmark har siden starten af 1980'erne ført fastkurspolitik, hvilket indebærer, at vi i denne periode reelt ikke har haft en selvstændig penge- og valutapolitik. Og man kan som bekendt ikke miste noget man ikke har!

Dansk Industri noterer sig med en vis tilfredshed, at Formandskabet tilsyneladende også er af den opfattelse, at meget taler for, at Danmark hidtil har og vil være bedst tjent med en fastkurspolitik. Diskussionen om dansk suverænitetsafgivelse synes derfor af mere teoretisk karakter end egentlig realpolitisk.

I resumeet hævdes det imidlertid, at det er en ulempe, at Danmark ved overgangen til euroen afskærer sig fra devalueringsmuligheden – et problem der skulle være særligt stort i tilfælde af såkaldte asymmetriske chok. Det er efter Dansk Industris opfattelse en diskussion helt uden realpolitisk indhold. Det er således en næsten usandsynlig situation, at Danmark som eneste land skulle blive ramt af tilbageslag af en sådan størrelse, at struktur- og finanspolitikken ikke kan klare det.

Det er dernæst givet, at rentespændet til Tyskland og resten af euroområdet vil øges, hvis Danmark står uden for euroen. Hvor stort rentespændet bliver, kan være svært at forudsæ, men det er givet, at det får økonomiske konsekvenser for både private husholdninger og danske virksomheder.

Det forekommer også overvejende sandsynligt, at skal rentespændet holdes nede på et lavt niveau, vil det stille krav til dansk finanspolitik, som vil indsnævre det finanspolitiske råderum i forhold til det råderum vi vil have inden for ØMU'en.

En højere rente øger forrentningskravet til den investerede kapital i virksomhederne og vil få investeringerne til at falde. På længere sigt reducerer det kapitalindsatsen og produktiviteten i danske virksomheder til skade for realløn og velstand i Danmark. I Dansk Industri er vi overbeviste om, at tab af produktivitet og velstand i givet fald vil vise sig mærkbart.

Håndværksrådet

Vi kan i Håndværksrådet i hovedtræk tilslutte os formandskabets konjunkturvurdering, men finder, at det særligt skal holdes for øje, at den nuværende stærke konkurrenceevne delvis skyldes den svage euro. Den styrkelse af den danske konkurrenceevne kan vi ikke

regne med fortsætter, og det er derfor vigtigt, at virksomhedernes omkostninger og herunder væksten i lønningerne holdes nede, og at de danske eksportvirksomheders rammebetingelser styrkes. En svag lønudvikling er også afgørende for, at inflationen kan holdes på et fornuftigt leje.

Håndværksrådet er desuden enig i, at der ikke - med den svage vækst i den indenlandske efterspørgsel - er brug for finanspolitiske stramninger. Den lave ledighed betyder omvendt også, at der heller ikke her og nu er brug for finanspolitiske lempelser, herunder nedsættelse af skatterne, som ikke er fulgt af lavere offentlige udgifter. Nu hvor mulighederne er der, er det afgørende at nedbringe den offentlige gæld og derved ruste sig mod en fremtid med en større ældrebyrde, men der skal også skabes stadig bedre grundlag for, at den enkelte selv sikrer en større del af pensionen gennem arbejdslivet.

Vi er enige i nødvendigheden af selv at skabe et mere rumligt arbejdsmarked, der sikrer et bredere arbejdsudbud i fremtiden. Men gradvis lavere skatter på arbejdskraft bør tænkes ind i fremtidige skattereformer, hvis konjunkturerne tillader det. Og det bør ske på en måde, der sikrer et bedre økonomisk incitament til at tage et arbejde - ikke mindst for de lavtlønnede og marginaliserede grupper. Vi kan i Håndværksrådet støtte formandskabets forslag om at hæve indtægtsgrænsen for førtidspensionister, så de får gevinst ved at arbejde mere ved siden af pensionen.

Men det er vigtigt også at rette fokus mod erhvervslivets indsats. Socialforskningsinstituttet har påvist, at de mindre virksomheder beskæftiger en større del af de potentielt marginaliserede. Vi mener, at de mindre virksomheders sociale engagement kommer ofte, uden at det er et bevidst ønske om at hjælpe, fordi de mindre virksomheder er baseret på et nært forhold mellem lederen/ejeren og den ansatte. Det nære forhold gør det muligt mere præcist at indplacere de svagere medarbejdere, uden at det sker efter en manual, eller for at virksomheden kan få en høj social rating. Det kan derfor virke foruroligende, at der er en tendens til, at også den sociale indsats skal sættes i målbare systemer ved, at der f.eks. skal beregnes sociale indeks for virksomhederne eller udarbejdes sociale regnskaber. Det kan være godt i store virksomheder, men det vil ikke gavne de mindre virksomheders mere uformelle indsats.

Det ligger rådet stærkt på sinde at støtte rapportens bemærkning om, at uddannelse af unge forudsætter flere private praktikpladser. Det skal dog bemærkes, at en del af problemet på elevområdet er, at 70% af de praktiksøgende søger inden for 11 ud af 85 fag. Et fag kan således godt opleve mangel på lærlinge, mens andre ikke kan håndtere de mange interesserede. Men det fritager ikke erhvervslivet for et ansvar, og vi mener, at der er behov for en kampagne over for virksomhederne på dette område.

Vi kan ikke tilslutte os formandskabets ønske om, at erhvervslivet selv skal finansiere efteruddannelse. I en undersøgelse, Håndværksrådet netop har gennemført, står det klart, at det omkring hver tredje mindre virksomhed først og fremmest ønsker sig af erhvervspolitikken er bedre rammer for efteruddannelse. Især mindre virksomheder har markante barrierer for at efteruddanne medarbejdere, og det er også for sjældent, at mester selv efteruddanner sig. Jo færre ansatte, jo sværere er det at passe ind, og jo dyrere er det at undvære den ansatte. En af barriererne er også prisen, og det vil derfor svække den samlede efteruddannelsesindsats, hvis det bliver dyrere for den enkelte mindre virksomhed at efteruddanne sine medarbejdere.

Håndværksrådet finder det overraskende, at formandskabets ØMU-analyse i så høj grad koncentrerer sig om at vurdere konsekvenserne af at have flydende kurser, når den forestående afstemning vedrører fastkursaftale eller fælles mønt. Flydende valutakurs er ikke interessant, når det tages i betragtning, hvilken høj økonomisk troværdighed og stabil økonomisk udvikling de seneste mange års fastkurssamarbejde har ført med sig.

Det skal bemærkes, at det, der kan ligne mindre effekter på de nationale nøgletal, kan føles som store konsekvenser for den enkelte mindre virksomhed. Det gælder ikke mindst, hvis vi går så vidt som til at få flydende valutakurs. Det vil betyde stor valutarisiko og dermed større omkostninger hos den enkelte virksomhed, og det vil være meget skidt for dansk erhvervsliv.

Håndværksrådet er derimod enig i, at de økonomiske gevinster ved et ja til den fælles mønt er begrænsede, men positive. Vi finder dog, at gevinsterne kan blive større, end formandskabet vurderer, bl.a. fordi fuldt medlemskab må forventes på sigt at betyde flere direkte udenlandske investeringer i Danmark. De overvejende grunde til, at vi i Håndværksrådet anbefaler et ja, er dog politiske. Danmark bør være en del af det europæiske projekt, som handler om fred, samhandel og øget velfærd – også i Østeuropa. Danmark bør bidrage fuldt ud, og vil så også på sigt få del i den øgede velfærd, der skabes.

Landbrugsraadet, Dansk Familielandbrug og Danske Andelsselskaber

Dansk økonomi

Det er glædeligt, at det så hurtigt lykkedes at vende det alarmerende underskud på betalingsbalancen til det komfortable overskud, der nu er i udsigt. Heldigt var sammentræffet, at samtidig med at vi strammer finanspolitikken i Danmark, så øges efterspørgslen fra udlandet. I landbruget og fødevarerindustrien mærker vi også den stigende efterspørgsel fra udlandet.

Den økonomiske aktivitet i Danmark ligger væsentlig under gennemsnittet i OECD-området. Den øgede efterspørgsel fra udlandet giver derfor en tiltrængt mulighed for at øge eksporten og væksten yderligere. Derved kan beskæftigelsen øges og udlandsgælden nedbringes. Skal vi udnytte det fulde potentiale af den øgede efterspørgsel fra udlandet, skal konkurrenceevnen bevares. Her deler Landbruget formandskabets bekymring. Dels er det nødvendigt at give vores erhverv mere rimelige rammebetingelser med færre særbyrder, dels er manglen på arbejdskraft fortsat en begrænsende faktor for en fortsat udvidelse af produktionen. Det ses tydeligt i forårets timelønssstigninger. Den største udfordring for dansk økonomi i de kommende år bliver derfor at sikre en fortsat tilgang til arbejdsmarkedet, og her er det oplagt at gøre en særlig indsats for de, der har haft vanskeligt ved at få en fast tilknytning til arbejdsmarkedet.

De marginaliserede

En væsentlig barriere for øget vækst i landbrugsproduktionen og -eksporten er netop manglen på arbejdskraft. Også derfor er vi meget tilfreds med, at problematikken om de marginaliseredes mulighed for at komme i beskæftigelse denne gang analyseres i rapporten. Vi ved, at det er en vanskelig opgave, og at der i de senere år er brugt mange ressourcer på at sikre denne gruppe mennesker en fast plads på arbejdsmarkedet. Skal det lykkes, er det nødvendigt at spille på mange strenger.

De økonomiske incitamentsstrukturer skal være i orden for både virksomheder og medarbejdere. Med Rockwoolfondens analyser af gevinsten ved at komme i arbejde i hukommelse, er det nødvendigt at gøre det mere attraktivt for lavtlønnede at forlade den passive forsørgelse. Ligeledes skal det være fordelagtigt for virksomhederne at ansætte medarbejdere fra denne gruppe. Det er det kun, hvis der er et rimeligt forhold mellem den gevinst disse medarbejdere kan gøre i virksomhederne og omkostningerne ved at have dem ansat. Høje lønomkostninger er i sig selv med til at marginalisere en stor andel. Virksomhederne fungerer i et marked karakteriseret af en stærkt international konkurrence. Det bør derfor fortsat være en samfundsopgave i en velfærdsstat at dække følgeudgifter til hospitaler, revalidering, førtidspension mv. Det er ikke nyopfundne afgifter, erhvervslivet har brug for - tværtimod.

Skal vi øge beskæftigelsen er det altså nødvendigt med arbejdsmarkedsreformer, der sikrer fleksibilitet og reformparathed på arbejdsmarkedet - evt. sammen med en reform af skattesystemet - så vi sikrer disse medarbejdere et rimeligt indkomstgrundlag. Yderligere kan det være nødvendigt med offentlige indfasningsmidler. Men landbruget har bestemt en interesse i at øge udbuddet af arbejdskraft, og vi er derfor også klar til at påtage os et medansvar.

ØMU'en

Kapitlet *ØMU'en: Dansk valutapolitik ved en skillevej*, kan ses som udtryk for en klassisk akademisk diskussion. Hvad er det for en skillevej vi står over for? I kapitlet flirtes med et skifte fra fastkurspolitikken til en valutapolitik med en inflationsmålsætning. Det er en noget verdensfjern en idé. Og i virkeligheden er det vel kun et ønske om et sådan skifte, der ud fra økonomiske argumenter kan retfærdiggøre et ønske om at stå uden for euroen.

Rapporten er skrevet i en periode med ro på valutamarkederne. Tonen havde utvivlsomt været en anden, om rapporten var skrevet i 1993 eller 1998. England og Sverige er gode eksempler på, hvor store valutakursudsving, der kan forekomme. Rapporten forholder sig heller ikke til den store andel af husejere, der finansierer med kortfristede flekslån, eller de offentlige institutioner, der nu også spekulerer i den stejle rentekurve. I øvrigt har selv et mindre rentespænd til euro-området stor betydning, da danske landmænd er væsentlig mere gældsbelastede end deres kollegaer i euro-området. Alene i de sidste 2 år er gældsbelastningen i dansk landbrug steget med 20 mia. kr.

Rapporten kommer på et tidspunkt, hvor den får stor betydning for debatten op til folkeafstemningen. Derfor burde rapporten forholde sig til, at der er en økonomisk monetær union i Europa. At Danmark har megen stor nytte af at ligge op ad en monetær union- også økonomisk - i forhold til situationen med 15 individuelle økonomier med 15 forskellige valutaer. Valget til efteråret handler derfor i høj grad om, hvorvidt Danmark skal støtte udviklingen i retning af en koordineret europæisk monetær politik eller ej. Det burde rapporten have forholdt sig til.

Hertil kommer at ØMU'en er en forankret del af EU. At stå udenfor ØMU'en har derfor politiske konsekvenser som klart forringer Danmarks mulighed for at præge den videre udvikling af EU. I spørgsmål om en fornuftig økonomisk og monetær politik og i de kommende års diskussioner om udvidelsen af EU med de centraleuropæiske lande kan Danmark spille en væsentlig mere central rolle som medlem af ØMU'en og dermed som fuldgyldigt medlem af EU.

Det Danske Handelskammer

Generelle kommentarer

Handelskammeret har tidligere efterlyst "politiske" analyser fra Formandskabet. Men det var ikke lige en ØMU-undersøgelse, vi havde i tankerne på nuværende tidspunkt.

Hensigten har utvivlsomt været at fremlægge en "klinisk" analyse af ØMU'en . Men jeg mener det generelt er forkert når formandskabet gennemgår følgerne af euroafstemningen

på nuværende tidspunkt. Uanset hvilket resultat man var kommet til, vil der være stor risiko for misbrug og udlægning af konklusionerne, alt afhængig af holdning til euroen.

Konjunkturvurdering

Grundlæggende er vi enig i konjunktur skønnene. Danmark har dog stadig problemer med enhedsomkostningerne. De centrale årsager er de lave danske produktivetsstigninger samtidig med de høje lønstigninger. Da lønningerne forventes at stige med omtrent 4 pct. om året, er det afgørende, at produktiviteten øges. Det kræver til gengæld, at erhvervsinvesteringer stiger markant de kommende år. Et incitament for øgede erhvervsinvesteringer er, set fra vores synspunkt, at virksomhedsskatterne sættes ned, så virksomhederne får et bedre resultat efter skat af deres investeringer.

Vi er derfor uenige i Formandskabets konklusion om, at skattelettelser ikke er gavnlige på nuværende tidspunkt. Der er brug for et højere investeringsniveau for at øge produktiviteten. Og hvis Danmark skal kunne gøre sig gældende i den nye økonomi, er det vigtigt at kunne tiltrække de attraktive virksomheder. Her er en lav virksomhedsskat også vigtig.

ØMU'en

Vi tror, at de økonomiske konsekvenser af ØMU afstemningen er kraftigt undervurderede i analysen. Der er både økonomiske fordele og ulemper ved et ØMU-medlemskab. Hvorvidt de er små afhænger af en vurdering af, hvad fremtiden bringer. Der er måske en tilbøjelighed til at pejle fremtiden ind efter, hvordan den umiddelbare fortid har været. Og den har været karakteriseret af megen stabilitet og enighed om den økonomiske udvikling. Men kigger man længere tilbage, så er det ingenlunde tilfældet, at det altid har været sådan.

Formandskabet vurderer, at gevinsten ved euroen ikke er af betydning for den langsigtede udvikling i dansk økonomi. Netop på dette punkt, mener vi, der er mangler i analysen; effektivitetsgevinsten vurderes urealistisk lavt, lokaliseringen af udenlandske investeringer nævnes ikke.

Formandskabet forudsætter i modsætning til regeringen ikke valutauro og markant højere rente ved et brud med fastkurspolitikken. Set fra virksomhedernes side er det afgørende, at der holdes fast i fastkurspolitikken. Den giver en sikkerhed og forudsigelighed.

Marginalisering

Vi er her enig med Formandskabet med hensyn til, at uddannelsesindsatsen skal intensiveres for at undgå en marginalisering. Dog vil vi gerne understrege, at uddannelsesindsatsen bør rettes mod aktuelle og potentielle flaskehalsområder.

At den offentlige efteruddannelsesindsats udelukkende skal rettes mod de grupper på arbejdsmarkedet, der har de dårligst kvalifikationer, mener vi er en forkert strategi. I vidensamfundet er det de højtuddannede, der gennem produktinnovation og procesinnovation skal skabe samfundets værditilvækst.

Sundhed

Vi har ikke de store kommentarer til sundhedsafsnittet udover, at vi gerne havde set formandskabet foretog en finansieringsanalyse, hvor i muligheden for udlicitering var et element. Vi er overbevist om, at der her ligger et meget stort potentiale. Alene den øgede konkurrence på dette område vil give en helt anden dynamik, hvor markedskræfterne vil tilskynde til effektivitet og produktudvikling.

Dansk Handel & Service

Konjunkturvurderingen

Dansk økonomi gennemgår i disse år store strukturelle forandringer. Industrisamfundet er afløst af servicesamfundet, der nu udvikler sig mod et vidensamfund. Det er en udvikling, der sætter fokus på helt nye værdier og sammenhænge og som kræver en ny måde at anskue økonomien. Dansk Handel & Service deler Formandsskabets overordnede vurdering af prognosen for de kommende år, men konjunkturvurderingen er generelt præget af for meget af tradition og for lidt stillingtagen til de nye ting, der sker i dansk og international økonomi.

Dansk Handel & Service er enige i betragtningerne om behovet for fortsat konsolidering af de offentlige finanser og nedbringelsen af den offentlige gæld, og derfor også i advarslen mod ufinansierede skattelettelser. Dansk Handel & Service efterlyser Formandsskabets vurdering af det store behov for omlægninger i skatte- og afgiftssystemet, der er nødvendige, hvis Danmark skal klare sig i den ny økonomi. Det gælder personskatterne, hvor skattesystemet hæmmer videnerhvervenes mulighed for at tiltrække og fastholde de bedste personer. Det gælder harmoniseringer af momsen, der er nødvendige i den ny globale økonomi og det gælder beskatningen af investeringer i videnøkonomiens virksomheder og andre relevante områder.

Formandskabet påpeger det markante fald i erhvervsinvesteringerne som en forklaring på forbedringen af betalingsbalancen, men også som et forhold, der forringer de fremtidige produktionsmuligheder. Kapitalapparatet i traditionel forstand ændrer sin betydning for produktiviteten i videnøkonomien, hvor formandsskabet konkluderer bygger på en traditionel opfattelse. I en vidensbaseret økonomi er det medarbejderne og den viden som de besidder og som de kan tilegne sig, der er afgørende for produktionsmulighederne.

Formandsskabet forventer, at væksten i den private beskæftigelse stort udelukkende vil finde sted i serviceerhvervene i de kommende år, hvilket netop er et tegn på den strukturelle udvikling i økonomien. Dansk Handel & Service advarer mod fortsat vækst i den offentlige beskæftigelse, der også følger af prognosen, og efterlyser en mere kritisk diskussion af udviklingen i den offentlige sektor. Fortsat offentlig vækst presser den private sektors konkurrenceevne. Ledelse, organisering og kompetence er centrale begreber i den nødvendige effektivisering af den offentlige sektor, hvor prioritering, mere udlicitering og øget konkurrence er en nødvendighed.

Formandsskabet vurderer, at væksten i det private forbrug er på vej op efter sidste års afmatning. Dansk Handel & Service har i sine analyser ikke kunnet konstatere dette. Selv om forbrugsmulighederne isoleret set begunstiges af den lavere bundskat, skal man ikke negligere de voldsomme prisstigninger på olie og benzin, som vejer tungt i husholdningernes budgetter. Alene i det forløbne år har disse prisstigninger lagt beslag på op mod to procent af husholdningernes rådighedsbeløb. Derudover rammes privatforbruget af de stigende renter – nu tillige i den korte ende af rentekurven, således at rentetilpasningslåne-nene ikke mere understøtter ejendomsmarkedet og privatforbruget, som det var tilfældet i 1999.

ØMU'en: Dansk valutapolitik ved en skillevej

Dansk deltagelse i euroen indebærer fordele for den danske økonomi både som følge af direkte økonomiske forhold og som følge af de politiske aspekter.

De direkte økonomiske fordele knytter sig især til områder som Formandskabet nævner; fraværet af usikkerheden om valutakursen, den øgede konkurrence og lavere renter. Fordelene på disse er uomtvistelige og Dansk Handel & Service tager afstand fra Formandsskabet uklare og tilbageholdende konklusioner.

Formandsskabets vurderer desværre ikke betydningen af de politiske aspekter ved en dansk ØMU-deltagelse. Dansk Udenrigspolitisk Instituts rapport af 8. maj 2000 dokumenterer klart, at det er forbundet med omkostninger ikke at være fuldstændig med i fællesskabet. Danmark mister indflydelse på en lang række områder, herunder forhandlingerne om de konkurrencemæssige fordele. Det betyder i sidste ende også, at Danmark taber økonomisk vækst.

Marginalisering og udstødning

Det store antal af marginaliserede på det danske arbejdsmarked er u hensigtsmæssigt af personlige og sociale årsager, og har negative konsekvenser for den fremtidige økonomiske vækst. Set i lyset af de demografiske udsigter er det nødvendigt, at personer med erhvervsevnen i behold også får en tilknytning til arbejdsmarkedet.

Fleksible ansættelsesforhold og kontinuerlig uddannelse kan være med til at hjælpe problemerne for de marginaliserede grupper, men ikke kun for disse er efteruddannelse væsentlig. Der er også behov for en øget efteruddannelsesindsats over for de veludannede grupper i den videnbaserede økonomi med hastig teknologisk udvikling. Dansk Handel & Service vender sig imod formandskabets tanker om, at den offentlige efteruddannelsesindsats alene bør rettes mod de dårligst kvalificerede grupper på arbejdsmarkedet, mens de faglærtes efteruddannelse skal finansieres af arbejdsmarkedets parter.

Som udgangspunkt må et offentligt finansieret efteruddannelsessystem sikre, at den fremdrift, der er i samfundsøkonomien kan fortsætte. Således må hovedsigtet med efteruddannelsesindsatsen være, at væksteerhvervenes fortsatte muligheder for at tiltrække, fastholde og udvikle kvalificeret arbejdskraft sikres.

Sundhed – en opgave for velfærdsstaten

Formandsskabet pointerer, at der for den offentlige sundhedssektor ikke foretages en gennemskuelig prioritering. Det er afgørende, at der centralt fastsættes politiske rammer og mål for hvilke opgaver af sundhedsmæssig karakter det offentlige skal varetage. Der skal foretages en prioritering. Det er i den forbindelse ikke givet, at alle konkrete opgaver løses af det offentlige sundhedsvæsen. Opgaverne bør løses, hvor det er mest hensigtsmæssigt.

Sundhedssektoren bør i større udstrækning fordomsfrit få løst sine opgaver hvor dette er hensigtsmæssigt, hvad enten det betyder anvendelse af den private sundhedssektor i Danmark eller i udlandet.

Det er vigtigt, at det offentlige sundhedsvæsens økonomi er gennemskuelig, og at der efter en prioritering er foretaget en central vægtning af de differentierede opgaver, herunder forskning.

Dansk Handel & Service kan ikke tilslutte sig formandsskabets advarsel mod øget brugerbetaling. Det afgørende er, at sundhedssektoren agerer i henhold til en fastlagt central opgaveprioritering.

Finansrådet

Finansrådet kan stort set tilslutte sig det generelle billede af dansk økonomi som formandskabet tegner. Finansrådet nærer imidlertid en større bekymring for løn- og prisudviklingen end formandskabet. At lønstigningerne stadig ligger højere end udlandets ser Finansrådet som et udtryk for, at der er tegn på kapacitetsproblemer i dansk økonomi. Finansrådet har i den forbindelse noteret sig, at den offentlige sektor ifølge

vismændene har den stærkeste lønfremgang. Hertil kommer den kendsgerning, at den offentlige beskæftigelse er i større stigning end den private, hvilket på længere sigt er uheldigt for dynamikken i samfundet.

Finansrådet er enig med formandskabet i, at de globale vækstudsigter er bedre end tidligere, men er af den opfattelse, at det vil have en større afsmitning på eksporten og dermed den danske vækst i 2001 end formandskabet vurderer.

Finansrådet noterer sig med glæde, at formandskabet påpeger, at der er behov for strukturforbedrende tiltag på arbejdsmarkedet. Finansrådet er især bekymret over udviklingen i arbejdsstyrken, som er faldet i 1999, og er enig med formandskabet i, at det øger presset på arbejdsmarkedet og de offentlige finanser. I den nuværende pressede situation på arbejdsmarkedet er det ikke samfundsmæssigt fornuftigt at så mange fortsat tilvælger efterløn. Det påvirker arbejdsmarkedet i ugunstig retning.

Ligeledes deler Finansrådet formandskabets anbefaling af, at der ikke på nuværende tidspunkt er plads til finanspolitiske lempelser, da vi er enige i, at det vil øge risikoen for en overophedning af økonomien.

Finansrådet hilser den nærmere analyse af problemerne omkring marginalisering og udstødning velkommen. Finansrådet er enig i formandsskabets påpegnings af, at det skal kunne betale sig at arbejde. Afstanden er i dag for lille mellem summen af en række sociale ydelser, og hvad der kan tjenes i et lavtlønsjob.

Finansrådet deler formandskabets påpegnings af, at et af de væsentligste instrumenter til at hjælpe ledige i beskæftigelse er uddannelse og er omvendt også enig i formandskabets vurdering af, at uddannelsesloven generelt ikke nedbringer ledigheden. Derimod er Finansrådet ikke enig i, at den offentlige efteruddannelsesindsats alene skal rettes mod de grupper, der har de dårligste kvalifikationer.

For så vidt angår kapitlet om ØMU'en er det problematisk, at formandskabet kun forholder sig til en del af problemstillingen men afstår fra en samlet vurdering af alle de økonomiske aspekter. Formandskabet peger selv på, at spørgsmålet om et dansk medlemskab af ØMU'ens tredje fase i lige så høj grad er et spørgsmål om politiske overvejelser som det beror på snævert økonomiske aspekter. Finansrådet havde derfor også gerne set, at vismændene havde taget klarere stilling til betydningen af den ændrede politiske placering Danmark vil få efter folkeafstemningen den 28. september - uanset om det bliver et ja eller nej. Formandsskabets behandling af euroen kan synes tendentiøs ved slet ikke at vurdere de politiske og heraf afledte økonomiske konsekvenser. Finansrådet mener bl.a., at det vil være af stor værdi for Danmark at få medindflydelse

på beslutningerne på en række politikområder, som vi i dag er udelukket fra, da beslutningerne i høj grad påvirker dansk økonomi.

Også de langsigtede økonomiske virkninger for blandt andet udenlandske direkte investeringer i Danmark og erhvervslivets muligheder for at fremskaffe risikovillig kapital vurderer Finansrådet vil blive påvirket positivt af en deltagelse i euroen, hvilket vil være af betydning for den fremtidige vækst i Danmark. Betydningen af valutastabilitet i et fastkurssystem burde formandskabet have fremhævet i debatoplægget.

Endvidere finder Finansrådet det er bemærkelsesværdigt, at vismændene vælger at lægge så stor vægt på overvejelser om styring efter inflationsmålsætning som alternativ til fastkurspolitik, når vismændene selv konkluderer, at fastkurspolitikken har fungeret efter hensigten. I øvrigt kan det synes tidligt at konkludere, at den svenske inflationsmålsætning har været en succes. Sverige har kun haft en inflationsmålsætning i en periode, hvor man ikke har været gennem en hel konjunkturcyklus. Generelt mangler efter læsning af formandskabets oplæg klarhed over formandskabets holdning til valg af valutapolitik. Finansrådet er enig i, at det er vanskeligt at vurdere rentespændets størrelse uden for ØMU'en. Finansrådet finder dog, at det er en ret teoretisk mulighed, når vismændene når frem til, at rentespændet over for euroen muligvis kan blive negativt, i al fald så længe man viderefører ERMII-samarbejdet, der er stor politisk opbakning omkring.

Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd

Den økonomiske udvikling

FTF deler Formandskabets opfattelse af, at der ikke er akutte behov for opstramninger i finanspolitikken. FTF er imidlertid også af den opfattelse, at den økonomiske udvikling skal følges nøje, således at den bløde landing, den danske økonomi har taget, ikke ødelægges. Selvom effekten af pinsepakken nu for alvor slår igennem, skal der fokuseres på, om den videre effektivering af pinsepakken ikke betyder en for hård opbremsning.

De offentlige finanser

FTF deler Formandskabets opfattelse af, at overskuddet på de offentlige finanser skal medvirke til at afdrage på den offentlige gæld, således at rentebyrden kan lettes og de fremtidige udfordringer som følge af den demografiske udvikling kan imødegås. FTF er imidlertid også af den opfattelse, at en for ensidig fokusering på nedbringelse af gælden ikke må gå ud over en løbende tilpasning, både kvantitativt og kvalitativt, af den offentlige sektor til at imødekomme de krav, et moderne samfund stiller.

Det er selvfølgelig vigtigt, at man også, når ældreandelen af befolkningen stiger, har mulighed for at give den fornødne sundhed og omsorg til denne gruppe, men det må ikke

glemmes, at en velfungerende offentlig sektor allerede på nuværende tidspunkt er et vigtigt grundlag for, at der kan skabes den nødvendige økonomiske vækst i vores samfund, så den positive udvikling også for de offentlige finanser kan fortsættes.

ØMU

FTF er enig i Formandskabets vurdering af, at en lang række af de effektiviseringsgevinster, der ligger i indførelsen af en fælles valuta som euroen, vil komme Danmark til del, uanset om Danmark deltager eller ej.

FTF er dog af den opfattelse, at Formandskabet undervurderer de risici, Danmark udsættes for i forhold til spekulation mod den danske valuta ved at stå uden for den fælles mønt.

FTF er, som FTF tidligere har peget på, enig i, at et rentespænd til euroen ikke nødvendigvis vil være positivt, men til tider negativ, men det stiller skrappe krav til den økonomiske politik og arbejdsmarkedet for at fastholde udlandets tro på den danske økonomi.

Marginalisering og udstødning

Formandskabet foreslår en reorganisering af indsatsen mod marginalisering og udstødning i et enhedssystem. FTF er enig i, at der er et behov for en større helhed og bedre sammenhæng i indsatsen mod marginalisering.

Dette sker efter FTFs opfattelse bedst ved et udbygget samarbejde, der tager udgangspunkt i den arbejdsdeling og ekspertise, der i dag findes hos de arbejdsmarkedspolitiske og socialpolitiske aktører. Ingen af de involverede kan løse opgaven alene.

Med de generelle positive beskæftigelsesmuligheder bør fokus i indsatsen være rettet mod arbejdsmarkedet. Der er behov for et forpligtende samarbejde på såvel politisk som administrativt niveau, der på den ene side inddrager AF's og a-kassernes viden om arbejdsmarkedet og de ledige, og på den anden side det kommunale systems erfaringer om redskaber over for personer, der har andre problemer end ledighed. De erfaringer, man allerede har gjort sig på området, har vist at der er tale om tidskrævende, men nødvendige processer.

Arbejds miljø

FTF finder det positivt, at Det Økonomiske Råd i diskussionsoplæg af maj 2000 lægger op til at den arbejdsgiver, der har mange skader/lidelser blandt sine medarbejdere pålægges en øget udgift.

FTF finder det ikke rimeligt, at det offentlige betaler regningen for arbejdsgivere, der vælger ikke at leve op til arbejdsmiljølovens intentioner.

De samfundsmæssige udgifter i forbindelse med skader/lidelser overstiger langt arbejdsgivernes udgifter til arbejdsskadeforsikring. FTF kan derfor tilslutte sig, at arbejdsgiverne i øget omfang betaler de faktiske udgifter, der er i denne forbindelse.

I den konkrete regulering på området vil det være hensigtsmæssigt at tage højde for den risiko, der er ved en snæver sammenhæng mellem det antal skader/lidelser, den enkelte virksomhed opgiver og den udgift virksomheden pålægges. En snæver sammenhæng kunne få nogle til ikke at anmelde det faktiske antal skader/lidelser. Der er derfor et perspektiv i at inddrage flere parametre f.eks. sætte fokus på virksomhedens forebyggende foranstaltninger, så virksomheder, der har viljen til at forebygge tilgodeses og virksomheder der ikke gør det, får et økonomisk incitament til at øge indsatsen på arbejdsmiljøområdet.

Uddannelse

FTF er ikke enig med Formandskabet i, at den offentlige finansieringsdel på uddannelsesområdet skal afgøres af de grundlæggende kvalifikationer og uddannelsesniveau for den enkelte. FTF er derimod af den opfattelse, at fordelingen mellem den offentlige finansiering og arbejdsgivernes finansiering af uddannelse skal afhænge af, om uddannelsen retter sig mod specifikke virksomhedsfunktioner, eller har en bredere og mere almen karakter, der kan medvirke til at gøre arbejdskraften fleksibel.

FTF finder det vigtigt, at der på alle uddannelsesniveauer er mulighed for den fornødne efteruddannelse med henblik på at tilpasse kvalifikationer til udviklingen.

Sundhed

Formandskabet peger på, at sundhedssektoren er en del af velfærdsstaten og derfor bør der være fri og lige adgang for alle og afviser dermed brugerbetaling. Det er en holdning, FTF kan støtte fuldt ud, men det stiller krav til vilkårene for sundhedssektoren i fremtiden. Ensidig fokusering på økonomiske produktivetsmål og økonomiske incitamentsstrukturer risikerer at ødelægge kvaliteten af ydelser fra sundhedssektoren. Derved fremmes en opbygning af private alternativer for personer, der har økonomisk mulighed herfor.

FTF frygter en udvikling, hvor medarbejderne i sektoren permanent er udsat for omstillinger og produktivetskrav samt ændrede økonomiske incitamentsstrukturer med for lidt indsigt i ydelseernes indhold og kvalitet. Det kan medføre et sådant pres på medarbejderne, at der er en latent risiko for, at det bliver vanskeligt at fastholde tilstrækkeligt kvalificeret arbejdskraft i en offentlig finansieret sundhedssektor.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

AE vil koncentrere sine kommentarer om kapitel II og III i Formandskabets rapport.

Kapitel II. ØMU

Formandskabets analyse af evt. fuld dansk medlemskab af ØMU'en lider efter AE's opfattelse af en række afgørende svagheder.

Situationen i dag sammenlignet med tidligere er ikke tilstrækkeligt problematiseret. I dag er ØMU'en en realitet, det var den ikke før 1. januar 1999. Som følge heraf er samarbejdet i EURO-11 mellem ØMU-landene blevet helt afgørende – og som ikke-medlem er Danmark udelukket fra dette vigtige forum for tilrettelæggelsen af den økonomiske politik. Dette betyder igen, at den skarpe opdeling mellem økonomi og politik, som er grundlaget for Formandskabets analyse, kun kan anvendes i en teoretisk verden, idet det ikke giver mening for beslutningstagerne med en sådan opdeling, da den helt overvejende fordel ved euro-samarbejdet netop er de *økonomisk politiske* muligheder, dette giver i fremtiden.

Det positive, der ligger i økonomisk politisk samarbejde i Europa, er derfor slet ikke med i rapporten. Formandskabet ser endvidere især på konsekvenserne af det monetære samarbejde, dvs. M'et i ØMU'en og glemmer dermed de muligheder, Ø'et giver for økonomisk politisk samarbejde. Formandskabet beskæftiger sig således ikke med den seneste politisk økonomiske udvikling i EU, som i de sidste år har ændret sig betydeligt. Der er blandt andet kommet langt større fokus på beskæftigelsen. Her er på ingen måde blot tale om politik, men derimod om konkrete økonomisk politiske tiltag af strukturel karakter. Disse initiativer kan få permanent positiv indvirkning på EU's økonomi og beskæftigelse, men Formandskabet forholder sig overhovedet ikke til dem, selvom flere af tiltagene er direkte bundet op på ØMU'en (f.eks. Køln-processen og den makroøkonomiske dialog, hvor Centralbanken deltager).

Også Formandskabets snævre økonomiske analyser kan og bør kritiseres. Problemerne ved det skitserede alternativ til fastkurspolitik undervurderes således. En penge- og valutakurspolitik, som forfølger en inflationsmålsætning og hvor valutakursen fastsættes af markedskræfterne, er langt fra så uproblematisk, som Formandskabet lægger op til. Både tidligere erfaringer og de erfaringer, som senest UK har gjort, viser, at en sådan politik indebærer betydelige risici i form af alt for store valutakursændringer på kort sigt med alvorlige erhvervsmæssige og velfærdsmæssige følger.

I analysen af stød – de såkaldte asymmetriske stød - sonderer Formandskabet ikke mellem reale og finansielle stød. Dette og en analyse af hvilke af disse stød, der må forventes fremover at blive dominerende i en verden med frie kapitalbevægelser, er helt centralt,

når det netop er valg af valutakursregimer, der analyseres. Fuld deltagelse i ØMU-samarbejde betyder jo, at finansielle stød i form af valutabevægelser og rentebevægelser svækkes drastisk.

Endelig er den ubekymrethed, der præger Formandskabets rapport, i alt for høj grad bestemt af den for tiden meget stærke danske økonomi.

Det forhold, at Formandskabet får beskæftigelseseffekterne af en højere rente, når Danmark står udenfor ØMU'en, til at være nul efter 10 år, overrasker ikke AE. Det er et resultat, der er indbygget i den økonomiske model (SMEC), at man altid vender tilbage til samme beskæftigelsesniveau. Det, der sikrer den uændrede beskæftigelse, er et imidlertid et lønfald – altså en udhulning af lønmodtagernes købekraft. Hvis skatten desuden stiger som følge af forværringen af det offentlige budget, vil faldet i lønmodtagernes købekraft blive endnu større. Desuden er de relativt små effekter af en højere rente en følge af, at rentefølsomheden er lav i SMEC. ADAM, som bygges og vedligeholdes i Danmarks Statistik, har således en rentefølsomhed, der er meget større end i SMEC.

Kapitel III. Marginalisering og udstødning

AE kan støtte de konklusioner og anbefalinger, Formandskabet fremsætter i oplægget. AE er således meget enige i den konklusion, at det er altafgørende, at en langt større andel af ungdomsårgangene tager en uddannelse, samt at ansvaret for dette i høj grad ligger hos arbejdsgiverne. Virksomhederne skal sørge for langt bedre mulighed for elev- og praktikpladser til de unge, der ønsker en praktisk uddannelse.

AE er også enig i, at bedre arbejdsforhold er et ufravigeligt krav, og at det kræver en skærpelse af virksomhedernes sociale ansvar. En af de mulige løsninger på dette er, som Formandskabet gør opmærksom på, at virksomhederne i højere grad kommer til at betale for den nedslidning, der kan forekomme på arbejdspladsen.

Endelig er AE enig i, at udviklingen af det rummelige arbejdsmarked i de kommende år kan opfattes som et test af det sociale ansvar hos private og offentlige arbejdsgivere samt fagforeninger.

De kommunale organisationer

I oplægget fra Det Økonomiske Råd's formandskab er der en række analyser og tilhørende forslag, som Kommunernes Landsforening finder, man bør arbejde videre med.

Det er paradoksalt, at et betydeligt antal unge ikke kan få elev- og praktikplads i en periode med små ungdomsårgange og mangel på kvalificeret arbejdskraft i flere brancher.

Omfanget af jobtræning i den private sektor er faldet kraftigt siden 1994. Samtidig har der været en stigning i beskæftigelsen i den private sektor. Erfaringerne viser, at jobtræning i den private sektor giver bedre muligheder for efterfølgende beskæftigelse end de øvrige typer af aktivering. Det er derfor en udfordring at få knækket denne kurve sådan, at vi kan få øget omfanget af jobtræning i den private sektor.

Halvdelen af de nye førtidspensionister var i beskæftigelse tre år før ansøgning. Kommunernes Landsforening er derfor meget enig i forslaget om, at man må overveje praktiske måder at forpligte den sygemeldtes arbejdsplads i forhold til at bringe den syge tilbage til arbejdsmarkedet.

Arbejdsmarkedet kan ikke blive mere rummeligt alene ved, at der oprettes flere job med offentlige tilskud. Kommunernes Landsforening er derfor meget enig i forslaget om, at man må overveje praktiske incitament, der kan fremme, at parterne på arbejdsmarkedet løser en væsentlig del af behovet for job på særlige vilkår indenfor rammerne af de sociale kapitler ved andre løsninger sådan, at job med offentlige tilskud ikke kommer til at stå alene.

Det Økonomiske Råd's formandsskab anbefaler, at også de forsikrede ledige får adgang til revalidering. Kommunernes Landsforening kan støtte dette forslag, idet vi forstår det sådan, at man i regelsættet for aktivering af de forsikrede ledige får redskabet "revalidering" også. Hvad angår revalidering af de ikke-forsikrede ledige, så vil landsforeningen gerne have mulighed for at øge omfanget af denne aktivitet. Det forudsætter en ændring af de finansielle incitament, idet specielt aktivering og revalidering via uddannelse er blevet ganske kostbar for kommunerne i forlængelse af finansieringsreformen på uddannelsesområdet.

Særlig sagkyndig, Ellen Andersen

Kapitel 1

Fodnoten s. 25 er alarmistisk og ikke informativ. Kan man ikke sige, at der er ret små problemer ved sammenligning med efterårsrapporten 1999 via ændret basisår. Det er kun de historiske tal i tabelbilag, der ændres væsentligt. Der savnes derfor en note s. 74.

Da vi er på vej mod fuld beskæftigelse er det ekstra kedeligt med upræcise lønrelationer. Det er nu slået fast, at problemet ikke er ADAMs lønrelation alene, men et fælles-

problem. Der nævnet i teksten to hypoteser, som burde kunne analyseres mere indgående. Er det ledighedsvariablen, der er målt forkert, eller er det en effektiv arbejdsmarkeds-politik, der forskyder Phillipskurven. Nye estimationer er tiltrængt.

Kapitel 2

Vismænd bør optræde som uafhængige økonomiske eksperter og holde sig til snævre økonomiske analyser om emner, som er sendt til folkeafstemning. Økonomer må også understrege, at deres analyser ikke giver et helt billede. Den økonomisk synsvinkels begrænsning illustreres i diskussionsoplæggets behandling af orkanen i december 1999. Der er intet om menneskelige lidelser og materielle tab. Den økonomisk analyser drejer sig om en øget aktivitet i byggesektoren, der holder investeringerne oppe, og en forbedring af betalingsbalancen i form af forsikringsbetalinger fra udlandet. Det er en korrekt økonomisk analyse, men ikke noget dækkende helhedsbillede.

Det er vist en god gammel traditionen at skælde formandskabet ud, når man har nærmet sig spørgsmål om valutakurs og valutaregimer. Jeg takker for afsnittet om valutakurs-systemer, som jo blandt belyser forholdene i vort snart landfaste naboland.

Kapitel 3 og 4

Rapporten er meget omfangsrig. De registerbaserede dataanalyser er meget spændende, men det er vanskeligt at få oversigt. Tallene bør 'koges mere ned' via estimationer og formulering af hypoteser. Kapitel 3 lider af kønsforskækkelse. Hvor er kvinderne? Vi ved godt, at de er samlet i særlige brancher, i særlige uddannelsesgrupper, de er på deltid, og de er enlige forsøgere, men det er først alleryderst ude i den gruppe af befolkningen, der er udenfor arbejdsstyrken og uden offentlig forsørgelse, at kapitlet når frem til, at her må være kvinder. I kapitel 4 er der dog kvinder. De lever 5 år længere end mændene, går oftere til læge og har lavere indkomster. Er der ulighed, er der kausalitet?

Særlig sagkyndig, Niels Thygesen

Formandskabets analyse af fordele og ulemper ved dansk tilslutning til ØMU er efter min opfattelse mangelfuld i dobbelt forstand. Fremstillingen af de elementer, som er medtaget, er præget af overdreven skepsis mht. nettofordelene ved ØMU-deltagelse. Samtidig - og mere alvorligt - udelader kapitlet enhver omtale af såkaldte "politiske overvejelser", til trods for at de her har et klart økonomisk indhold. Der gøres meget redeligt rede for begrænsningerne, men man må spørger sig selv efter læsningen om ikke de er blevet så omfattende, at kapitlet er mere vild- end vejledende.

Der er ikke basis for at dramatisere nettofordelene ved ØMU-tilslutning, men at de skulle være så små og usikre som anført er helt usandsynligt, selv om man tilslutter sig den

optimistiske vurdering, "at Danmark fastholder en økonomisk politik med en inflation, der ikke overstiger Eurolands på langt sigt, og en troværdig økonomiske politik i øvrigt." (p. 89). Formandskabets retter med rette opmærksomheden mod det længere sigt, snarere end de umiddelbare forstyrrelser, som et nej ved folkeafstemningen måtte give anledning til i form af valutauro og rentestigninger. Der kan utvivlsomt tænkes et scenario i hvilken rentespændet til Euroland gradvis reduceres til insignifikans samtidig med at kronens kurs over for euro fastholdes med de minimale udsving, som vi har vænnet os til i det seneste årstid. Men det ville bygge på, at Danmarks Nationalbank fortsat skygger ECB's politik uden tøven, samt at finanspolitikken (som i de seneste år) anvendes til stram styring af den indenlandske efterspørgsel gennem en mindst lige så ortodoks holdning til Stabilitetspagtens regler som i ØMU-deltagerlandene. Og selv i det tilfælde træder nettofordelene ved deltagelse frem ud over de residuale gevinster i form af sparede transaktionsomkostninger m.m. : forøget konkurrence som følge af større prisgennemsigtighed, øget integration af danske finansielle markeder og institutioner i Euroland og større sikkerhed for at Danmark kan udnytte sine forudsætninger for at fastholde udbygningen af såvel det fysiske som de humane kapitalapparat her i landet. Disse faktorer enten affærdiges med bemærkning om at de er "forholdsvis beskedne" eller nævnes slet ikke.

Mere sandsynligt er det imidlertid, at det optimistiske scenarie netop på længere sigt viser sig urealistisk. At være en satellit til Euroland vil i en årrække være lidt mere bekosteligt end at deltage og det er uundgåeligt, at dette forhold efter et nej vil bidrage til at erodere den politiske tilslutning til den hidtidige penge- og finanspolitik. Der vil i perioder, hvor midlertidige udvidelser af rentespændet og valutauro melder sig, opstå kritik af tilbøjeligheden til at slavisk følge Eurolands beslutninger, så meget mere som vore politikere og deres rådgivere som følge af deres manglende deltagelse i beslutningerne og forberedelserne heraf vil få sværere ved at modstå en sådan kritik. Sandsynligheden taler derfor for, at vi på et tidspunkt faktisk vil tage økonomisk-politiske skridt, som bringer os væk fra Euroland - og vel at mærke uden forekomsten af de to typer af begivenheder, som formandskabet anerkender som motiver for et brud med vor tidligere valutapolitik: klare spændinger inden for Euroland og et væsentligt asymmetrisk stød til dansk økonomi.

Det er for mig uforståeligt, at formandskabet med dets betydelige erfaring i at vurdere dansk økonomisk politik ikke betragter denne sandsynlige erosion af støtten til dansk valutapolitik som et centralt tema i den gennemførte analyse. Formandskabets jomfrunske holdning til hvad der er økonomi - og dermed til hvad man som fagøkonom kan udtale sig om - har bidraget til at gøre kapitlet så snævert, at det kun kan påkalde sig begrænset interesse. Det svarer iøvrigt ganske til det foregående forsøg på at behandle ØMU i en DØR-rapport (maj 1997).

Formandskabet ser med overraskende sindsro på den eventuelle overgang til alternativet for dansk penge- og valutapolitik - en indenlandsk inflationsmålsætning, som i dag praktiseres i en række lande, bl.a. Sverige og Storbritannien. Disse lande omtales med rette som havende klaret sig udmærket i dette for dem nødvendige eksperiment. Deres inflation er lav, og det er også for Euroland det centrale resultat. Men deltagelse i Euroland byder herudover på valutarisk stabilitet over for de vigtigste samhandelspartnere; det har ikke kunnet opnås for den svenske krone og det britiske pund. Samtidig tyder de svenske og britiske erfaringer på, at arbejdsdelingen mellem penge- og finanspolitikken i en situation med flydende valutakurser overlader lovligt store stabiliseringspolitiske opgaver til pengepolitikken, mens de finanspolitiske myndigheder slapper mere af. Deltagelse i ØMU - og vor satellitstatus - har givet klart større ansvar i den nationale stabilisering til finanspolitikken. Det ville være bekymrende at se denne væsentlige landvinding også i dansk økonomisk politik fortone sig. Vi har gennem ØMU-deltagelse alternativet med at kunne kombinere lav inflation med stabil valuta og underbygge en konstruktiv arbejdsdeling mellem penge- og finanspolitik. Den bør fastholdes.

Det har endelig tiltrukket sig stor opmærksomhed i pressekommentarer til kapitlet, at dette også helt afstår fra at forsøge at vurdere i hvilket omfang dansk deltagelse i beslutningsprocesserne i Euroland er argument for deltagelse. Også det er en urimelig begrænsning i synsfeltet, men emnet er krævende og formandskabets forudsætninger for at foretage vurderinger mere begrænsede. Men det ville have været forfriskende at gøre forsøget - også fordi det ville have givet en anledning til at diskutere hvordan ØMU og de besluttende organer faktisk fungerer samt hvilke ændringer man fra et dansk synspunkt kunne ønske sig.

Formandskabets kyskhed over for "politiske" emner gør rapporten mangelfuld, og man må spørge sig selv om ikke det burde have erkendt sin manglende formåen til inden for en kort tidsfrist at behandle spørgsmålet om "dansk valutapolitik ved en skillevej" på tilfredsstillende måde, ikke mindst på baggrund af, at denne rapport udover den sædvanlige konjunkturanalyse indeholder to omfangsrige kapitler om væsentlige strukturelle emner i dansk økonomi.